

Методологічні засади інституціональних перетворень на ринку аграрного страхування

О. М. Віленчук¹

Аграрний сектор економіки створює основу для формування продовольчої безпеки країни. Реалізація вітчизняного потенціалу виробництва та перероблення сільськогосподарської продукції зумовлена необхідністю використання сучасного інструментарію щодо розподілу та нейтралізації ризиків в аграрній сфері. У статті обґрунтовано необхідність формування та функціонування ринку аграрного страхування з відповідним інституціональним забезпеченням. Визначено, що інституціональною основою ринку аграрного страхування є структурні, інфраструктурні, формальні та неформальні інститути. Метою діяльності зазначених інститутів є координація фінансово-економічних, правових, соціальних, морально-етичних та інших комунікацій, що мають місце на ринку аграрного страхування. Для відображення методології взаємовідносин між учасниками страхового процесу запропоновано три рівні інституціональних трансформацій, основне завдання яких полягає у забезпеченні еквівалентності страхових інтересів учасників ринку аграрного страхування.

Ключові слова: аграрний сектор економіки, інституціональне середовище, інфраструктурні інституції, ринок аграрного страхування, страховий захист аграріїв, страховий інтерес, страховий посередник.

Абревіатури:

- ІС – інституціональне середовище;
- РАС – ринок аграрного страхування;
- СР – страховий ринок.

УДК 339.1:368.5

JEL-codes:G22, Q14

Вступ. Досягнення необхідної результативності трансформаційних змін в аграрному секторі економіки нерозривно пов'язано з такими фінансово-економічними категоріями, як: ризик; небезпека та платоспроможність. Суб'єктивно-об'єктивна природа сільськогосподарського виробництва знаходиться під постійним впливом природних, антропогенних, техногенних, екологічних та ін. ризиків, які становлять істотну загрозу для продовольчої безпеки нашої країни. Тенденції сучасних перетворень зумовлюють потребу у формуванні цивілізованих страхових відносин в аграрній сфері з метою відтворення циклічності та безперервності процесу сільськогосподарського виробництва.

Для країн із ринковою ідеологією господарювання незамінним інструментом розподілу і перерозподілу ризиків є страхування. Сучасні загальносвітові тенденції засвідчують про те, що РАС є невід'ємною частиною світового фінансового ринку. Рівень його капіталізації, за даними Проекту розвитку агробізнесу МФК, становить 7,1 млрд дол. США. У розрізі видів аграрного страхування 50% зазначеного страхового ринку припадає на мультиризикове страхування врожаю, 22% займає сектор

¹ Віленчук Олександр Миколайович, кандидат економічних наук, докторант Житомирського національного агроєкологічного університету.

© О. М. Віленчук, 2015

страхування від граду, 17% формує комплексне страхування фермерських господарств та 11% світового ринку становить страхування сільськогосподарських тварин [9]. Статистичні дані за 2013 р. засвідчують, що у розрізі міжконтинентального розподілу більше половини аграрного страхового бізнесу знаходиться в Північній Америці (56% усіх страхових платежів), 25% – у країнах Азії, 14% припадає на країни Європи, 3% – на країни Південної Америки та у межах 1% – на Австралію та країни Африки [25]. Український аграрний страховий ринок також має значний потенціал свого розвитку. Місткість вітчизняного ринку сільськогосподарського страхування лише при страхуванні врожаю зернових оцінюється в 400–500 млн грн за 1 рік. Однак сучасний стан розвитку ринку аграрного страхування в Україні свідчить про те, що менше ніж 5% ризиків покрито страхуванням [19].

Постановка проблеми. Інтерес до страхування сягає у далеку давнину, ще за часів античності люди відчували потребу у страховому захисті, який надавався переважно у натуральній формі. Пізнання теорії страхування як об'єкта наукових досліджень було започатковано у ХІХ ст. Серед європейських країн найбільш відомою вважалася німецька школа страхування, її представниками були: А. Маршалл [13], А. Вагнер [24], А. Манес [12] та ін. Фундатором вітчизняної страхової науки визнано академіка К. Г. Воблого [5], який у 1915 р. видав першу в Україні монографію на тему «Основи економії страхування». Вагомий внесок у розвиток сучасної теорії страхування зробили такі вчені, як: В. Д. Базилевич [17], О. О. Гаманкова [6], О. С. Журавка [8], О. М. Залетов [9], О. І. Ковтун [10], О. В. Козьменко [11], Н. В. Ткаченко [18], В. М. Фурман [21] та ін. Питання розвитку теорії сільськогосподарського страхування відображено у працях В. А. Борисової [4], О. Є. Гудзь [7], С. А. Навроцького [14] тощо. Завдяки працям вищезазначених науковців сформовано науковий базис теорії, методології й практики страхування та зокрема аграрного страхування. Проте виникає потреба в обґрунтуванні сучасних форм і методів організації та функціонування РАС. Постає необхідність у теоретико-методологічній інтерпретації підходів до формування сприятливого ІС для всіх учасників страхового процесу.

Метою дослідження є обґрунтування методологічних підходів, що забезпечать умови для здійснення інституціональних перетворень на ринку аграрного страхування в інтересах його учасників.

Результати дослідження. Наукові джерела свідчать, що функціонування інститутів розглядається як підґрунтя щодо організації та взаємодії морально-етичних, суспільно-економічних, фінансових, правових та інших відносин, необхідних для забезпечення поступу сучасного цивілізаційного суспільства [15; 19; 20; 22]. Лауреат Нобелівської премії з економіки Д. Норт (1993 р.) стверджує, що «Інституції – це правила гри в суспільстві або, точніше, придумані людьми обмеження, які спрямовують людську поведінку в певне річище. І, як наслідок, вони структурують стимули в процесі людського обміну – політичного, соціального чи економічного» [15]. Розкриття змісту поняття «інституція» зумовлює необхідність дослідження певного середовища, в якому відбуваються постійні зміни під впливом подій інституціонального характеру. На думку американського економіста О. Уільямсона «ІС – це правила гри, що визначають контекст, в якому відбувається економічна діяльність» [19] і «це основні політичні, соціальні та правові умови, які є базою для виробництва, обміну і споживання» [20]. Е. Фуруботн та Р. Ріхтер визначають ІС як правила загального характеру, основне призначення яких полягає в зниженні трансакційних витрат [22]. Отже, аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати про те, що процеси інституціоналізації є об'єктивними

системоформувальними ознаками розвитку сучасних соціально-економічних трансформацій.

Дослідження РАС із позицій інституціональної теорії зумовлює необхідність відображення форм і методів взаємодії між суб'єктами та об'єктами страхування щодо формування ефективної системи страхового захисту аграріїв. З точки зору інституціоналізму СР визначається як сукупність інститутів і відповідних їм механізмів, що структурують поведінку економічних агентів із приводу створення, купівлі-продажу і споживання страхових послуг. При цьому під економічними агентами розуміють страхувальників, страховиків і представників інфраструктури ринку [8].

Дослідження інституціональної теорії страхового ринку породжує необхідність здійснення характеристики його структури. Під структурою СР розглядають співвідношення попиту і пропозиції між різними інститутами, суб'єктами (страхові компанії і страхувальники) та об'єктами (види й технології страхування) СР, які виникають і відтворюються у зв'язку з процесом страхування. Інституційна структура СР в науковій літературі розглядається як соціально-політична, організаційно-економічна і правова норма, що є базою для створення, просування і споживання страхових послуг на основі контрактів – договорів страхування (інституційне середовище), а також сукупність організацій, що професійно займаються страховою діяльністю або її регулюванням (організаційна структура) [11].

Взаємодія різноманітних інституцій формує умови для функціонування ІС через створення соціально-економічних, організаційних, правових та інших комунікацій між учасниками страхового процесу (рис. 1). Основними завданнями з формування ІС є адаптація його інститутів до такого стану, який гарантуватиме достатній рівень капіталізації СР, що забезпечить надійний страховий захист для аграріїв.

Інституціональна основа ринку аграрного страхування формується під впливом структурних, інфраструктурних, формальних та неформальних інституцій. Структурні інституції забезпечують підґрунтя для взаємодії між страховиками, страхувальниками, третіми особами (при страхуванні відповідальності) та державою в особі контролювальних та регулювальних органів (Міністерства аграрної політики та продовольства України та ін.). Сучасне середовище ринкового типу передбачає поряд із структурними інституціями функціонування й інфраструктурних. Кількісне та якісне наповнення інфраструктурного забезпечення залежить від специфіки організації страхового процесу в аграрній сфері.

Інфраструктурне забезпечення РАС формується із сукупності інститутів, які активізують страхову діяльність і створюють умови для нарощування кількісних та якісних показників її розвитку. Основна мета інфраструктурного забезпечення РАС полягає у формуванні системних взаємовигідних зрозумілих, прозорих і тривалих соціально-економічних відносин між страхувальником, страховиком та ін. особами, задіяних у процесі страхування. До структурних сегментів інфраструктури РАС відносять: інститути прямого (страхові агенти, брокери) і непрямого посередництва (актуарії, андерайтери, аварійні комісари тощо) та інститути інфраструктурного забезпечення (державні та недержавні установи, суспільні організації щодо розвитку та координації дій, спрямованих на функціонування РАС).

Функціонування ІС РАС передбачає наявність формальних та неформальних інститутів. Сукупність формальних інститутів на СР створює фундамент для взаємодії структурних та інфраструктурних інституцій, тобто забезпечує процес узгодження соціально-економічних інтересів суб'єктів страхування щодо укладання та

обслуговування договорів страхування. Формальні інститути регламентують ключові аспекти страхових відносин, визначають критерії та норми поведінки суб'єктів страхування, визначають їх права та обов'язки під час дії договірних зобов'язань. Діяльність неформальних інститутів сприяє посиленню довіри та взаєморозуміння між суб'єктами СР, а також створюються мотиви, стимули та інструменти для організації і здійснення страхової діяльності. Використання та дотримання неформальних норм і правил дозволяє формувати страхові відносини на якісній основі, враховуючи весь спектр соціально-економічних інтересів суб'єктів страхового процесу. Формальні та неформальні інститути повинні доповнювати один одного, забезпечуючи необхідну конфігурацію взаємовідносин між страховиками, аграріями та державою з метою формування та функціонування сталого розвитку РАС.

Рис. 1. Інституціональне середовище аграрного ринку [авторська розробка]

З інституціональної точки зору ринок аграрного страхування необхідно розглядати як певне фінансово-економічне й соціальне середовище, у якому функціонують взаємозалежні інституції з приводу розподілу та перерозподілу ризиків і відповідальності суб'єктів ринку з метою захисту майнових інтересів аграріїв, що виникають у процесі виробництва, перероблення та реалізації сільськогосподарської продукції.

Аграрний СР перебуває на етапі свого становлення та формування різноманітних інституцій, необхідних для координації дій учасників страхових відносин із метою: а) максимального захисту соціально-економічних та екологічних інтересів аграріїв на випадок настання страхових подій шляхом укладання та переукладання договорів страхування (перестраховання); б) забезпечення безперервності та циклічності аграрного виробництва шляхом розподілу, перерозподілу страхових ризиків та відповідальності між учасниками страхового процесу; в) мінімізації витрат державного та місцевих бюджетів на подолання непередбачених подій, пов'язаних із негативним

проявом різноманітних ризиків у сільському господарстві. У цьому контексті постає необхідність у відображенні методологічної послідовності інституціональних перетворень у рамках функціонування РАС (рис. 2).

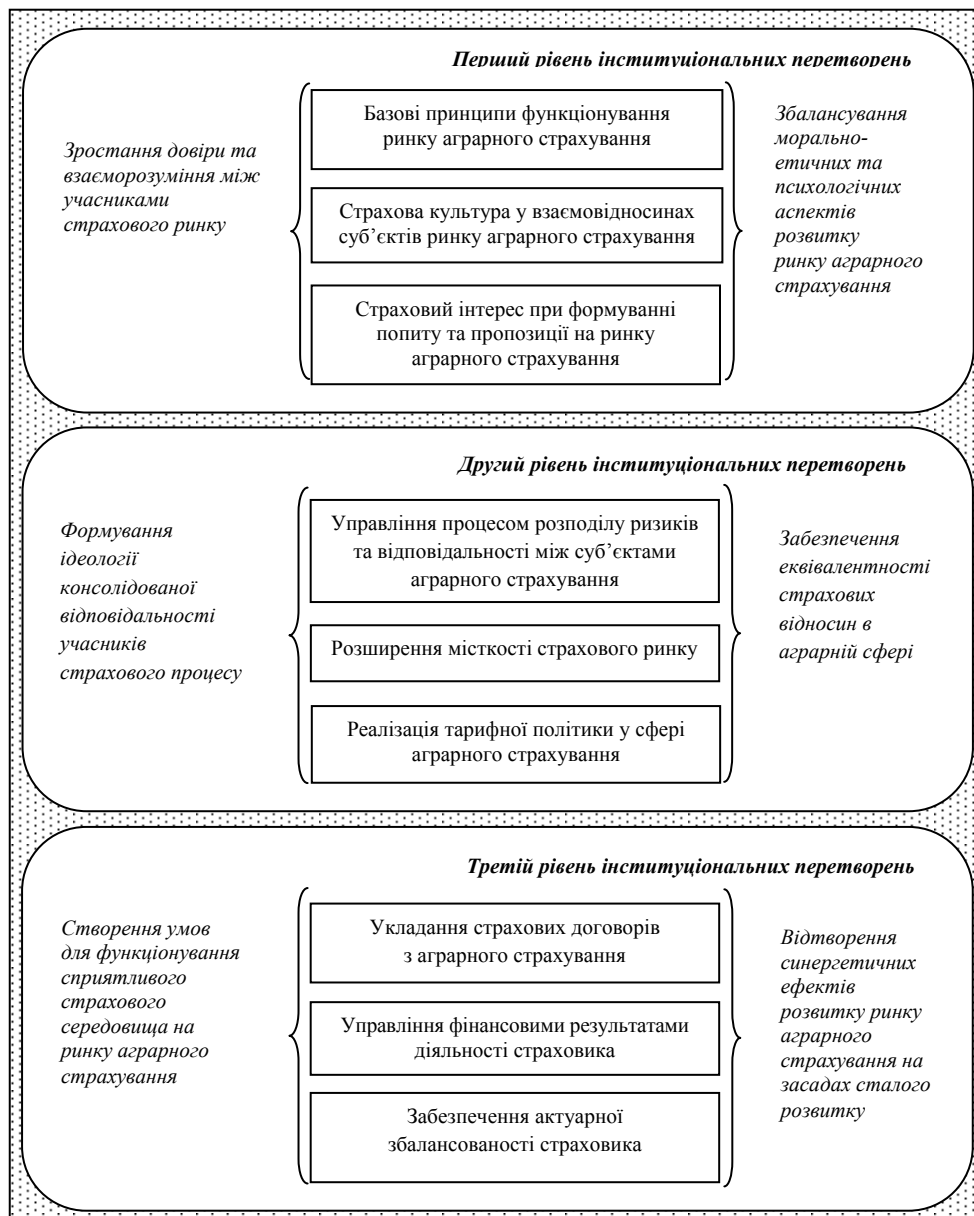

Рис. 2. Методологічна послідовність інституціональних перетворень на ринку аграрного страхування [авторська розробка]

Представлена методологічна послідовність містить три взаємозв'язаних рівні інституціональних перетворень, кожен з яких виконує властиві йому функції щодо організації страхового процесу в аграрній сфері. Перший рівень інституціональних перетворень ґрунтується на філософії довіри та взаєморозуміння між учасниками СР. Реалізація основних принципів забезпечує необхідні умови для толерантної та ефективної взаємодії між усіма зацікавленими особами в страхуванні. Основними принципами формування інституціональної побудови ринку аграрного страхування необхідно вважати:

- наявність майнового інтересу до страхування, що виражається у страхувальника через його потребу придбати певний страховий продукт, а у страховика реалізувати його страхувальнику;
- забезпечення прозорості та довіри між усіма зацікавленими суб'єктами РАС;
- гарантування добровільної участі у системі страхових відносин за умов контролю з боку держави при субсидуванні страхових премій та інших форм державної підтримки;
- створення умов для доступності страхових послуг аграріям (що передбачає наявність широкого спектра страхових продуктів, які за своїми ціновими параметрами повинні задовольняти попит у страховому захисті страхувальників);
- підвищення економічної зацікавленості страховиків у наданні страхових послуг аграріям (можливість отримання прибутку або наявність інших переваг діяльності на ринку аграрного страхування).

Необхідною умовою функціонування сучасного соціуму є формування відповідної страхової культури на РАС. Поняття «страхова культура» у науковій літературі розглядається як рівень поширеності серед населення знань, навичок, правил, вимог, цінностей, що стимулюють споживачів до користування страховими послугами та їх фінансову грамотність [2]. Отже, зростання загального рівня страхової культури серед наявних та потенційних учасників страхового процесу сприятиме підвищенню рівня захисту їх страхових інтересів.

Рухийною силою розвитку РАС є формування страхового інтересу у суб'єктів страхового процесу. Економічна наука визначає інтерес як предмет зацікавленості, бажання, потреби, спонукальні дії економічних суб'єктів [3]. З точки зору функціональності страховий інтерес доцільно розглядати як первинну ланку в ієрархії взаємовідносин між страховиком та страхувальником. Забезпечення спільності майнових інтересів між страховиком і страхувальником стає визначальним мотивом для подальшого розвитку СР.

Другий рівень інституціональних перетворень на РАС зумовлений необхідністю домінування ідеології консолідованої відповідальності. Суть цієї ідеології полягає у консолідації прав, обов'язків та інтересів суб'єктів РАС із метою створення умов для середньострокового та довгострокового забезпечення безбиткового процесу виробництва й перероблення сільськогосподарської продукції. З точки зору страхової науки такий розподіл пов'язаний із необхідністю нейтралізації наслідків негативних подій у наслідок виникнення об'єктивних та суб'єктивних причин під час виробництва і перероблення аграрної продукції.

Наявність ризиків в аграрній сфері та необхідність їх розподілу зумовлюють потребу в оцінюванні місткості страхового ринку, тобто визначення здатності страховика покривати страхуванням сільськогосподарські ризики, при цьому забезпечуючи прийнятний рівень платоспроможності та ліквідності страхової компанії. Потенціал місткості ринку аграрного страхування в Україні можна розглядати як надзвичайно

великий. Таке твердження обґрунтовується декількома причинами: а) попит на сільськогосподарську продукцію у світі постійно зростає, що стимулює вітчизняних товаровиробників до нарощування обсягів та масштабів виробництва аграрної продукції при використанні страхування як інструменту мінімізації наявних ризиків; б) рівень залучення інвестиційного капіталу в аграрне виробництво залежить від можливостей захисту прав інвестора та надійності функціонування механізму страхування; в) розширення покриття страхуванням сільськогосподарських ризиків розглядається як важливий атрибут надійності, безпечності та прогнозованості розвитку аграрної сфери. У той самий час реалізація існуючого потенціалу розвитку РАС залежить від чотирьох основних взаємозв'язаних факторів: 1) наявності платоспроможного попиту на страхові послуги у аграріїв; 2) достатності обсягу сформованих технічних резервів та гарантійного фонду страховика для безпечного обслуговування договорів із сільськогосподарського страхування; 3) можливості страховиків перестраховувати ризики, у тому числі з доступом на міжнародні страхові ринки; 4) сформованості нормативно-правового та інституціонального забезпечення для функціонування РАС.

Збалансованість страхових інтересів суб'єктів РАС досягається через реалізацію відповідної цінової політики на страхові продукти. Ключовим інструментом ціноутворення на СР прийнято вважати страховий тариф, що розглядається як ставка страхового внеску з одиниці страхової суми за визначений період страхування [1]. Домінанта актуарних розрахунків полягає у реалізації основоположного принципу страхування – еквівалентності страхових відносин між суб'єктами аграрного страхування. Цей принцип означає, що нетто-ставка повинна максимально відповідати ймовірності збитку, тобто забезпечити зворотність коштів страхового фонду за тарифний період тієї сукупності страхувальників, у масштабі якої будувалися страхові тарифи [10].

Третій рівень інституціональних перетворень пов'язаний зі створенням умов для функціонування сприятливого страхового середовища на РАС. Основою формування такого середовища є процес укладання договорів страхування (перестраховування), що створює умови для формування доходів та можливостей щодо здійснення витрат страховика в рамках реалізації його операційної й фінансової діяльності. Одним із ключових показників, що відображає ефективність страхової діяльності, є рентабельність, яка визначається за формулою

$$P_{co} = \frac{П}{Д} \cdot 100, \quad (1)$$

де P_{co} – рентабельність страхових операцій, %; $П$ – річна сума прибутку; $Д$ – доходи (річна сума надходжень платежів).

З точки зору організації страхової діяльності показник рівня рентабельності не повинен бути високим, оскільки в цьому випадку зростає ціна на страхові послуги і зменшується попит на неї з боку страхувальників. При низьких показниках обмежуються можливості самоокупності витрат на страхування у страховиків.

Надійність та безпечність функціонування страхової компанії на РАС кореспондується з такими категоріями, як платоспроможність і ліквідність страховика. У науковій літературі під платоспроможністю страхової організації розглядають багатофакторне, синтетичне, системне поняття, що характеризує реальне існуюче динамічно рухоме (внаслідок постійного впливу різноманітних зовнішніх та внутрішніх факторів) співвідношення ринкових зобов'язань страховика, у тому числі й

нестрахових, перед страхувальниками, застрахованими, вигодонабувачами та іншими контрагентами та наявних ресурсів (активів) для їх покриття (компенсації), сформованих у достатньому обсязі та ліквідній формі без збитку для капіталу, що дозволяє страховикові своєчасно та повною мірою виконувати зобов'язання [18]. Поняття ліквідності щодо страхової компанії визначається як здатність забезпечувати своєчасне трансформування активів у гроші для виконання з мінімальними витратами зобов'язань, що виникають [18].

Поняття «платоспроможність» та «ліквідність» тісно взаємозв'язані, але не є тотожними. У науковій літературі платоспроможність страхової компанії оцінюється достатністю покриття зобов'язань страховика власними коштами, у той самий час поняття «ліквідність» трактується як здатність елементів основного та обігового капіталів компанії швидко і легко реалізовуватися [3]. Отже, забезпечення належного рівня платоспроможності та достатньої ліквідності страховика на РАС означає його здатність виконувати свої прямі функціональні обов'язки, пов'язані з повнотою та своєчасністю виплат страхових відшкодувань за страховими подіями.

Фахівцями Українського товариства актуаріїв [17] запропоновано інтегральний підхід до визначення фінансової надійності страховика, що розраховується з урахуванням трьох параметрів: ліквідності, платоспроможності та рентабельності. Коефіцієнт надійності страхової компанії визначається за формулою

$$K_n = \sqrt[3]{K_l \cdot K_p \cdot K_r}, \quad (2)$$

де K_l – коефіцієнт ліквідності активів; K_p – коефіцієнт платоспроможності; K_r – коефіцієнт рентабельності страхової компанії.

Цей коефіцієнт відображає фінансову надійність страховика. Чим вище значення показника надійності, порівняно із середнім за однорідною групою страхових компаній, тим краща їх фінансова стійкість.

Ключовою ознакою стабільності функціонування страхової системи є її здатність виконувати свої зобов'язання перед страхувальниками. У міжнародній практиці аграрного страхування застосовується поняття «актуарна збалансованість», суть якої полягає у накопиченні коштів у страховій системі за рахунок страхових внесків, що повинні покривати страхові виплати у разі настання страхового випадку. Світовий досвід пропонує два основних напрями щодо забезпечення актуарної збалансованості системи аграрного страхування: 1) шляхом концентрації страхової системи, тобто утвердження на ринку обмеженої кількості страхових компаній, які займаються страхуванням сільськогосподарських ризиків; 2) шляхом відмови від страхування, що покриває широкий спектр ризиків на користь страхування від окремих ризиків [23]. Ці два напрями загалом не вступають у протиріччя один з одним, тобто цілком можливо створювати концентровану систему страхування від окремих ризиків.

Висновки і перспективи подальших наукових розробок. Страхування в аграрній сфері з давніх часів розглядалося як незамінний інструмент нейтралізації ризиків, які загрожують продовольчій безпеці країни. Сучасні вимоги до функціонування РАС полягають у забезпеченні необхідного рівня інституціоналізації його основних елементів в інтересах учасників страхового процесу. Структурні, інфраструктурні, формальні та неформальні інституції страхового ринку створюють фундамент для розвитку страхових відносин в аграрній сфері.

Методологічна узгодженість інституціональних перетворень залежить від єдності та збалансованості морально-етичних, ідеологічних, фінансово-економічних та ін. аспектів функціонування РАС. Поступальність трансформаційних змін вміщує три рівні інституціональних перетворень, метою яких є відтворення синергетичних ефектів розвитку РАС на засадах сталого розвитку. У подальших дослідженнях основна увага буде приділена питанням адаптації та поступової інтеграції вітчизняного РАС у загальноєвропейський страховий простір.

Література

1. *Про страхування* [Електронний ресурс]: Закон України від 7 берез. 1996 р. № 85/96-ВР [зі змінами станом на 04.07.2014 р.]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
2. *Алехина, И. Г.* Что такое страховая культура? / И. Г. Алехина // *Страховое ревю.* – № 8. – 2002. – С. 3–6.
3. *Большой экономический словарь* ; под ред. А. Н. Азрилияна. – М. : Институт новой экономики, 2007. – 1472 с.
4. *Борисова, В. А.* Страховий захист ресурсного потенціалу АПК / В. А. Борисова. – Суми : Довкілля, 2002. – 196 с.
5. *Вобльй, К. Г.* Основы экономики страхования / К. Г. Вобльй. – Тернопіль : Економічна думка, 2001. – 238 с.
6. *Гаманкова, О. О.* Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика : монографія / О. О. Гаманкова. – К. : КНЕУ, 2009. – 283 с.
7. *Гудзь, О. Є.* Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств : монографія / О. Є. Гудзь. – К. : Інститут аграрної економіки, 2007. – 578 с.
8. *Журавка, О. С.* Економічний зміст понять, що характеризують страховий ринок та його структуру / О. С. Журавка // *Вісник університету банківської справи національного банку України.* – 2009. – № 3(6). – С. 208–211.
9. *Залетов, О. М.* Офіційний сайт Ліги страхових організацій України (ЛІСОУ) [Електронний ресурс] / О. М. Залетов. – Режим доступу : <http://www.uainsur.com>.
10. *Ковтун, І. О.* Основы актуарных расчетов / І. О. Ковтун, М. П. Денисенко, В. Г. Кабанов. – К. : Професіонал, 2008. – 480 с.
11. *Козьменко, О. В.* Страхування і страховий ринок: термінологія, законодавство і динаміка розвитку [Текст] : монографія / О. В. Козьменко. – Суми : Ділові перспективи, 2006. – 68 с.
12. *Манэс, А.* Основы страхового дела. Репринтное издание, 1909. – М. : Анкил, 1992. – 108 с.
13. *Маршалл, А.* Принципы экономической науки / А. Маршалл. – М. : Прогресс, 1993. – Т. 2. – 415 с.
14. *Навроцький, С. А.* Соціально-економічні аспекти страхування в АПК : монографія / С. А. Навроцький. – Суми : Довкілля, 2004. – 316 с.
15. *Норт, Д.* Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Д. Норт. – К. : Основи, 2000. – 198 с.
16. *Павленко, О. М.* Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс] / О. М. Павленко. – Режим доступу : <http://www.minagro.gov.ua>.
17. *Страхування* : підручник / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, Р. В. Пікус [та ін.] ; за ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2008. – 1019 с.
18. *Ткаченко, Н. В.* Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: теорія, методологія та практика [Текст] : монографія / Н. В. Ткаченко; Нац. банк України, Ун-т банк. справи. – Черкаси : Черкаський ЦНТЕІ, 2009 – 570 с.
19. *Уильямсон, О. И.* Частная собственность и рынок капитала / О. И. Уильямсон // *ЭКО.* – 1993. – № 5. – С. 4–11.
20. *Уильямсон, О. И.* Экономические институты капитализма. Фирмы, рынки, отношенческая контрактация / О. И. Уильямсон. – СПб. : Лениздат, 1996. – 702 с.

21. *Фурман, В. М.* Страхування: теоретичні засади та стратегія розвитку : монографія / В. М. Фурман. – К. : КНЕУ, 2005. – 295с.
22. *Фуруботн, Э. Г.* Институты и экономическая теория: достижения новой институциональной экономической теории / Э. Г. Фуруботн, Р. Рихтер ; пер. с англ. ; под ред. В. С. Катякало, Н. П. Дроздовой. – СПб. : Изд. дом С.-Петерб. гос. ун-та, 2005. – 702 с.
23. *Якубович, В.* Система страхування ризиків сільськогосподарського виробництва: базові принципи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.forinsurer.com>.
24. *Vagner, A.* Der Staat und Versicherungswesen / A. Vagner. –М. : АНСССР, 1947. – С. 98.
25. *Whitaker, D.* Cropn Insurance: Data is King – The Lighthill Risk Network [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lighthillrisknetwork.org>.

Отримано 15.01.2015 р.

**Методологические основы институциональных преобразований
на рынке аграрного страхования**

АЛЕКСАНДР НИКОЛАЕВИЧ ВИЛЕНЧУК*

** кандидат экономических наук, докторант
Житомирского национального агроэкологического университета,
ул. Бульвар старый 7, г. Житомир, 10008, Украина,
тел. +38 097 508-41-45, e-mail: vilenchuk@ukr.net*

Аграрный сектор экономики создаёт основу для формирования продовольственной безопасности страны. Реализация отечественного потенциала производства и переработки сельскохозяйственной продукции обусловлена необходимостью использования современного инструментария по распределению и нейтрализации рисков в аграрной сфере. В статье обоснована необходимость формирования и функционирования рынка аграрного страхования в соответствии с институциональным обеспечением. Определено, что институциональной основой рынка аграрного страхования выступают структурные, инфраструктурные, формальные и неформальные институты. Целью деятельности указанных институтов является координация финансово-экономических, правовых, социальных, морально-этических и других коммуникаций, имеющих место на рынке аграрного страхования. Для отображения методологии взаимоотношений между участниками страхового процесса предложено три уровня институциональных трансформаций, основная задача которых заключается в обеспечении эквивалентности страховых интересов между участниками рынка аграрного страхования.

Ключевые слова: аграрный сектор экономики, инфраструктурные институты, институциональная среда, рынок аграрного страхования, страховая защита аграриев, страховой интерес; страховой посредник.

*Mechanism of Economic Regulation, 2015, No 1, 88–99
ISSN 1726-8699 (print)*

**Methodological Bases of Institutional Reforms
in the Agricultural Insurance Market**

OLEKSANDR M. VILENCHUK*,

** C.Sc. (Economics), Doctoral Student,
Zhytomyr National Agroecological University,
Sary Boulevard St. 7, Zhytomyr, 10008, Ukraine,
phone: 00-380-97-508-41-45, e-mail: vilenchuk@ukr.net*

Manuscript received 15 January 2015.

The paper emphasizes the necessity of the formation and functioning of agricultural insurance market with appropriate institutional support. The structural, infrastructural, formal and informal institutions are the institutional basis of the agricultural insurance market. The aim of these institutions is to coordinate financial, economic, legal, social, ethical and other communications that take place in agricultural insurance market. The author analyzes three levels of institutional transformations, whose main task is to ensure equivalence insurance interests of agricultural insurance market, to display methodologies relationship between the participants of the insurance process. The first level of institutional transformation is based on ensuring trust and mutual understanding between the participants of the insurance process and balancing the ethical, psychological and cultural aspects of agricultural insurance market development. The second level conditions the formation of the consolidated liability ideology of the insurance process participants and providing equivalence of insurance relations in the agriculture. The third level is associated with the creation of conditions for the favorable insurance environment and revival of synergy effects of agricultural insurance market on the basis of sustainable development. Implementation of institutional transformations process is directed on the achievement of maximum consensus of interests between participants of agrarian insurance market.

Keywords: agricultural sector, agricultural insurance market, infrastructure institutions, institutional environment, insurance protection to farmers, insurance interests, insurance intermediaries.

JEL Codes: G22, Q14

Figures: 2; Formulas: 2; References: 25

Language of the article: Ukrainian

References

1. The law of Ukraine "About insurance" (1996). <http://zakon4.rada.gov.ua>. (In Ukrainian)
2. Alekhyna, Y. H. (2002). "What is the insurance culture," *Strahovoereviu*, 8, 3–6. (In Russian)
3. *Great Dictionary of Economics* (2007), edited by Azrylyan, A. N., Moscow, Institut novoy ekonomiki. (In Russian)
4. Borisova, V. A. (2002). *Insurance protection resource potential AIC*, Sumy, Dovkillia, (In Ukrainian)
5. Hamankova, O. O. (2009). *Ukrainian Insurance market: theory, methodology, practice*, Kyiv, KNEU. (In Ukrainian)
6. Voblyii, K. H. (2001). *Fundamentals of insurance economy*, Ternopil, Ekon. dumka. (In Ukrainian)
7. Hudz, O. E. (2009). *Financial resources of agricultural enterprises*, Kyiv, Instytut aharnoi ekonomiky. (In Ukrainian)
8. Zhuravka, O. S. (2009). "The economic meaning of characterizing the insurance market and its structure," *Visnyk universytetu bankivskoi spravy natsionalnoho banku Ukrainy*, 3(6), 208–211. (In Ukrainian)
9. Zaliyev, O. M. (2014). The official website of the League of Insurance Organizations of Ukraine, Kyiv, <http://www.uainsur.com>. (In Ukrainian)
10. Kovtun, I. O., Denysenko, M. P. and Kabanov, V. H. (2008). *Fundamentals of actuarial payments*, Kyiv, Profesional. (In Ukrainian)
11. Kozmenko, O. V. (2006). *Insurance and insurance market: terminology, laws and dynamics of development*, Sumy, Dilovi perspektyvy. (In Ukrainian)
12. Manes, A. (1992). *Fundamentals of the insurance business*. Reprinted edition 1909, Moscow, Ankil. (In Russian)
13. Marshall, A. (1993). *Principles of Economics Vol. 2*, Moscow, Progress. (In Russian)
14. Navrotsky, C. A. (2004). *Socio-economic aspects of insurance in agriculture*, Sumy, Dovkillia. (In Ukrainian)
15. Nort, D. S. (2000). *Institutions, institutional change and functioning of the economy*, Kyiv, Osnovy. (In Ukrainian)
16. Pavlenko, O. M. (2014). *The official website of the Ministry of Agrarian Policy of Ukraine*, Kyiv, <http://www.minagro.gov.ua>. (In Ukrainian)

17. *Insurance: tutorial* (2008), edited by Bazylevych, V. D., Kyiv, Znannia. (In Ukrainian)
18. Tkachenko, N. V. (2009). *Ensuring financial stability of insurance companies: Theory, Methodology and Practice*, Cherkasy, Cherkaskyi TsNTEI. (In Ukrainian)
19. Uyliamson, O. Y. (1993). "Private property and capital market," *EKO*, 5, 4–11. (In Russian)
20. Uyliamson, O. Y. (1996). *Economic Institutions of Capitalism. Firms, markets, relational contracting*, St. Petersburg, Lenydat. (In Russian)
21. Furman, V. M. (2005). *Insurance: Theoretical Approaches and Policies*, Kyiv, KNEU. (In Ukrainian)
22. Furubotn, E. H. (2005). *Institutions and Economic Theory: Achievements of new institutional economics*, St. Petersburg, Izdat. Dom S.-Peterb. gos. un-ta. (In Russian)
23. Yakubovych, V. (2003). Risk insurance system in agriculture: basic principles, Kyiv, <http://www.forinsurer.com>. (In Ukrainian)
24. Vagner, A.(1981). *Der Staat und das Versicherungswesen: sozialökonomische und sozialrechtliche Studie*, Tübingen : H. Laupp. (In Deutsch)
25. Whitaker, D. (2013). Crop Insurance: Data is King – The Light hill Risk Network, <http://www.lighthillrisknetwork.org>. (In English)